

Hertzeniä ovat Kalliolassa kiussanneet etenkin myllytyysvaiheen äärimmäisen tiukat rajoitukset, jotka hänestä pikemmin vaikeuttavat kuin edistävät toipumista. Pieni esimerkki: musiikkimiehenä hän ei voi ymmärtää, miksi soittaminen on kielletty.

Virpi Miettinen taas kuvaa laajasti Naistenkartanon hoitokäytäntöjä ja niiden takana olevaa perusnäkemystä, samoin kuin Kalliolan ”ideologia” se on tuontitavaraa USA:sta, eikä hän pienimmälläkään tavalla arvostele sitä. Tietty realismi pilkistää kuitenkin siitä, että hän toteaa vain neljännes osan hänen kanssaan yhtä aikaa hoidossa olleista naisista raitistuneen kestävästi.

Näin siis kaksi tarinaa itse-

tunnon kasvusta ja raitistumisesta, käsi kädessä käyvistä prosesseista, eivät poikkeakaan toisistaan niin paljon kuin taivas maasta. Ei-uskonnollinen ja uskonnollinen selitysmallihan siinä ovat tarjolla, mutta Virpi Miettisenkään teos ei tihku uskonnollisuutta sillä tavoin, kuin lukija ehkä odottaa, vain loppuluvut ovat poikkeus. Tarkka lukija löytää häneltä joistakin kohdin toki absoluutismia à la ”alkoholismi sairautena johtaa vääjäämättömästi ennemmin tai myöhemmin suljettuun laitokseen, mielisairaalaan tai ennenaikaiseen hautaan, ellei alkoholinkäyttöä kokonaan lopeteta” ja ”todellisen alkoholiriippuvuuden pysyväksi katkaisemiseksi tarvitaan Jumalan apua”.

Kumpikin opus on hyvin kir-

joitettu. Se, joka pitäisi sympaattisena amatöörikirjoittajan kömpelyyttä, pettyy, sillä kirjojen toimittajat ovat ammattilaisia.

PERTTI HEMÁNUS

HEIKKI S. VON HERTZEN
TIENHAARASSA
TOIMITTANUT
ULLA-MAIJA SIEVINEN
HELSINKI: OTAVA, 1993
191 s.

VIRPI MIETTINEN
SATAKIELET
PÄHKINÄPUUSSA
TOIMITTANUT
LEENA HUHTANIEMI
HELSINKI: UUSI TIE, 1994
162 s.

SUOMALAINEN MATTI

Kirja on suurikokoinen, huolellisesti muotoiltu ja painava. Paperi on paksua ja kermankeltaista, kannet pellavaa. Kyseessä on lahjakirja ja monien lahjakirjojen tapaan teksti ei ole kirjan pääansio. Suomalaisesta sisusta kirjoitetaan tässä omista ja vieraista teksteistä kootussa historiallisessa luku-kirjassa suurelta osin kiinnostavan aihepiirin mahdollisuudet sivuuttaen. Suomalaisen sisun lisäksi kirjassa puhutaankin Suomen Turusta ja sen palosta, kerrotaan hollikyydistä ja Viipurin pamauksesta ja palataan vanhoihin presidenttikaskuihin. Kirja lienee tarkoi-

tettu koululaisille suomalaisen itsetunnon kohottamisoppaaksi EU-jäsenyyden uhatessa kansallista identiteettiä. Ei- ja kyllä-äänestäjiin vedotaan tasapuolisesti. Teoksen malli ja muoto lienee lainattu Sakari Topeliuksen Maamme-kirjasta.

Suomalaisen sisun käsitteen lähtökohdaksi teoksessa otetaan Valitut Palat -lehden talvisodan aikainen artikkeli. Mistä amerikkalainen lehti käsitteen löysi, jää mietittävään lukijaa? Eikö suomalainen sisu sentään ollut kotimainen keksintö? Kohta, jossa sisukirja sivuaa kiinnostavasti suomalai-

suuden käsitettä, liittyy kappaleeseen ”Suomalainen Matti”. Siinä kerrotaan, miten Urho Kekkosen valtiomiesimagon rakentaja Kustaa Vilkuna pohti sodan jälkeen suomalaisuuden stereotyyppisiä kuvauksia. Monen muun pohtijan tavalla myös Vilkuna toteaa vanhan runebergiläis-topeliaanisen kansankuvan kärsineen pahan devalvoitumisen sota-aikana. Olihan latteimmankin sodan aikaisen tusinaviihteen suomalaiset sankarihahmot – Ryhmy ja Romppainenkin – kuvattu sentään eräänlaista intellektuaalista aktiivisuutta osoittaviksi henkilöiksi, jos ei muuta

niin ainakin venäläisiä ja kapiaisia viisaammiksi. Vilkun ongelma oli tietysti se, ettei uutta talonpoikaispresidenttiäkään sopinut ainakaan julkisesti kuvailla kömpelöksi ja hidaskärsikiseksi. Valitettavasti tekijöiden pohdinta loppuu tähän. Vaikka kirjassa kerrotaan Väinö Linnan Tuntemattoman sotilaan ilmestymisestä ja filmaamisesta, ei sota-ajan mentaliteettimurrokseen enää palata. Lukija jää helposti siihen käsitykseen, että kirjoittajat ovat eri mieltä Vilkun kanssa ja itse asiassa varsin tyytyväisiä 1800-luvulla syntyneisiin kansallisromanttisiin arkityypppeihin. Matti tuntuu voittavan Urhon. Tämä on sääli, sillä juuri suomalaisuuden ja miksi ei sisukkuudenkin historiallinen kehitys käsitteenä ja käytäntönä kiinnostaisi lukijaa.

Kuvia kirjassa on paljon ja ne ovat tuttuja. Stereotyyppien kuvaamisessa toki kuluneet kuvat ovatkin paikallaan. Kuvia katselemalla suomalaisen sisun teemat jäsentyvät helposti. Sisu syntyy suomalaisten taistellessa karua luontoa, an-

karia tauteja ja inhaa itää vastaan. Sotaa koskeva osasto onkin kirjan laajin. Kirjan ihannoima mies ei ole työmies vaan sotamies. ”Suomalainen veisaa hartaasti virsiä, seisoo jurosti asennossa ja paiskii ahkerasti töitä.” Ankaran työn jälkeen suomalainen voi myös rentoutua saunan lauteilla, ilmeisesti sielläkin vain jurosti virsiä laulellen. Tämän kirjan kuvissa sisu on suomalaisten ”suurmiesten” ominaisuus. Kuvissa esiintyy suomalaisten suurmiesten ketju – Mikael Agricola, Martti Kitunen, Jean Sibelius, K. J. Ståhlberg, Urho Kekkonen, marsalkka Mannerheim, J. K. Paasikivi... Kirjan jälkiosassa suurmiehet ja julkisuuden hahmot hallitsevat kuvitusta yksin. Myös kaksi sisukasta vaikuttajanaista näytetään, he ovat Sophie Mannerheim ja Armi Kuusela. Muut naiset ovat nimettömiä äitejä, rouvia tai postineitejä. Sisukkuuden tulevaisuutta edustaa – kukapa muukaan? – telakka-johtaja Martin Saarikangas. Samalla Saarikangas yksin edustaa kaikkia työtä tekeviä miehiä sotasavotan jälkeen.

Kaikki kirjan miehiset työkuvat liittyvät talonpoikaiskulttuuriin, ja yksi näistäkin vähistä on akateemikko Kustaa Vilku niittopuuhiissa. Yksikään teollisuus- tai rakennustyömiehiä ei tässä kirjassa edusta suomalaista sisukkuutta. Voikin sanoa, että teoksen käsitys suomalaisuudesta kuvienkin tasolla pysähtyy sota-aikaan. Sotien jälkeen Suomi näyttää samalta sivistyneistön hallitsemalta sääty-yhteiskunnalta kuin ennenkin. Mahdollisesti sisukirjaa voikin lukea varhaisena oireena sellaisesta historiatietoisuudesta, jossa koko sodanjälkeinen historia käsitetään Suomen historian sivujuonteeksi tai jonkinlaiseksi historialliseksi erehdykseksi.

MATTI PELTONEN

LAURI HAATAJA &
VEIKKO KALLIO
SUOMALAINEN SISU –
HAKKAA PAALLE
MV-KUVITUS
WSOY 1994
237 s.

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖN APURAHAT 1994

Alkoholitutkimussäätiön hallitus päätti kokouksessaan 17.11.1994 vuoden 1994 apurahojen jaosta. Hakemuksia oli

jätetty yhteensä 79, ja uusia apurahoja jaettiin 28. Lisäksi jatkettiin viiden tutkimussopimusprojektin rahoittamista ai-

kaisempien päätösten mukaisesti. Apurahoja on kahdenlaisia: varsinaisia ja tutkimussopimusapurahoja.